

Nr 33

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 573 av herr *Alexanderson* och II: 700 av herr *Keijer m. fl.* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att upprätta en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer samt formerna för dess rekrytering och utrustning.

I motionerna framhålles att det skulle vara en uppgift för Sverige att utbilda och utrusta en undsättningskår som vid behov omedelbart kunde sättas in i länder som drabbats av översvämning, jordbävning, vulkanutbrott eller liknande katastrofer. Det finns utan tvivel ett underlag i den utbildning som ges inom civilförsvaret av personal som vid ett krigstillfälle skall vara beredd att utföra uppröjnings- och undsättningsuppdrag. Där finns också en del av den utrustning som är nödvändig för katastrofsituationer.

En undsättningskår för internationella insatser skulle, anser motionärerna, säkerligen kunna rekryteras bland civilförsvarets folk genom frivilliga åtaganden. De som anmäler sig för en sådan uppgift skulle då garanteras anställningstrygghet på samma sätt som de åtnjuter, vilka anmäler sig för tjänst i FN. Ansvaret för utbildningen och den kontinuerliga förnyelsen torde kunna åvila civilförsvarets ledning. Det förutsättes att kostnaderna för uppriktandet av en sådan undsättningskår samt för de hjälpinsatser som kan bli aktuella bestrides av statsmedel.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 700.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från civilförsvarsstyrelsen samt berett Svenska röda korset och Rädda barnens riksförbund tillfälle att inkomma med yttrande.

Civilförsvarsstyrelsen finner det vara välförenligt med civilförsvarets uppgift att en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer organiseras med hjälp av civilförsvarets personal och materiel och framför vidare:

Det utbyte av erfarenheter för personal och den prövning av materielen som kan bli en följd av ett insättande bedöms dessutom vara värdefull för civilförsvaret vid organiserandet för och lösandet av dess beredskapsuppgifter. Civilförsvarsstyrelsen tillstyrker därför den i motionen föreslagna utredningen och vill i anslutning härtill framföra följande.

Civilförsvaret är under uppbyggnad. Denna beräknas vara avslutad i början av 1970-talet. Civilförsvarsstyrelsen bedömer det emellertid redan nu

möjligt att kunna sätta upp en undsättningskår utifrån den nuvarande tillgången till utbildad personal och befintlig materiel.

De inom civilförsvaret utbildade hyser som regel så stort intresse för sin civilförsvarsverksamhet att en rekrytering genom ett frivilligt åtagande bedöms vara väl genomförbar.

Det svenska civilförsvaret är utrustat och utbildat för att lösa just de civilförsvarsuppgifter som vi har att räkna med i vårt land. Så är våra räddningskårers utbildning och utrustning avpassad främst för att enheterna skall kunna ta sig in i och rädda människor ur normalskyddsrum. Det är föga troligt att räddningsenheterna blir ställda inför motsvarande uppgifter vid en katastrof utomlands. För de andra kårerna, av vilka det väl närmast ligger till hands att förmoda att sjukvårdskåren skulle vara den mest aktuella, torde skillnaden i sättet att lösa uppgifterna vara mindre framträdande. Det kommer sålunda att i större eller mindre utsträckning krävas kompletterande utbildning och tilläggsutrustning för att göra det möjligt för undsättningskåren att kunna lösa de uppgifter, för vilka den kommer att byggas upp.

Tidsberäkningar ger vid handen att även om undsättningskåren har mycket hög beredskap, materielen är samlad och packad samt flygtransporter i erforderlig omfattning snabbt kan ställas till förfogande, så kommer undsättningskåren inte att vara klar för insats i exempelvis Medelhavsområdet förrän tidigast ca 2 dygn efter det katastrofen inträffat. Detta blir vid en tidpunkt då den omedelbart livräddande verksamheten i princip bör vara avslutad. Undsättningskåren kommer därför att ställas inför uppgifter som man skulle kunna karakterisera som efterräddningsarbete, vilket icke hör till de primära civilförsvarsuppgifterna i Sverige.

Denna tidsbedömning och det bedömda förhållandet att undsättningskåren icke alltid kommer att ställas inför just de uppgifter det svenska civilförsvaret är utbildat och organiserat för bör dock inte hindra att frågan om en undsättningskår närmare utreds. Det syns emellertid med anledning härav särskilt viktigt att närmare undersöka vilka uppgifter som bör läggas på en undsättningskår för att dess insatser skall kunna bli meningsfyllda. Avsedda uppgifter kommer ju också att bli organisationsbestämmande.

Ävenså anser civilförsvarsstyrelsen det vara önskvärt att i utredningen närmare utreda andra möjligheter att komma till hjälp vid naturkatastrofer såsom att i aktuella områden lägga upp depåer av materiel, förse katastrofhotade länder med speciell materiel, förbereda materielsändningar, sända ut tekniker och medicinalpersonal — ev. med viss kvalificerad materiel etc.

Det bedöms även vara av värde att klarlägga i vilken utsträckning och var en svensk undsättningskår bör medverka inom ramen för en planlagd internationell hjälpverksamhet.

Av det nu anförda framgår att det torde vara lämpligt att ställa utredningsuppdraget vidare än som angetts i motionen. En samordning med den redan nu beslutade nordiska FN-beredskapskåren och utländska insatser bör därvid ske.

Härutöver vill styrelsen framföra följande. De moderna kommunikationsmedlens utformning har medfört att kommunikationskatastrofer, när sådana inträffar, syns öka i omfattning. Samtidigt syns man kunna skönja en tendens att den fredstida katastrofberedskapen icke alltid har möjlighet att nå den omfattning som vore önskvärd.

Även om vi i stort är förskonade från naturkatastrofer i Sverige så har dock sådana inträffat och krävt en stor insats.

Med anledning härav syns det styrelsen lämpligt att man, samtidigt med att man utreder frågan om en undsättningskår för internationella hjälpinsatser även undersöker möjligheterna för att den härför avsedda organisationen — eventuellt efter en utökning — kan avses biträda även vid katastrofer inom vårt eget land eller att man på annat sätt från civilförsvarets sida kan biträda vid sådana hjälpinsatser. Det kanske därvid kan vara lämpligt att på vissa platser i landet lägga upp civilförsvarsmateriel som kan utnyttjas omedelbart vid en katastrof. Detta kräver då att den utrustning, exempelvis blodvätska och apoteksvaror, som eljest anskaffas vid mobilisering, ständigt finnes förrådsställd.

Slutligen vill civilförsvarsstyrelsen framföra att dess nuvarande administration icke utan personell förstärkning kan lösa de säkerligen omfattande administrativa frågor — utbildning, beredskapshållning etc. — som bedöms vara förknippade med att organisera en undsättningskår och vidmakthålla en hög beredskap.

Mot styrelsens beslut att tillstyrka motionen reserverade sig riksdagsman Blidfors, rektor Jarning och militärassistent Berglund med hänvisning bl. a. till att den svenska beredskapsstyrkan för FN-tjänst enl. prop. 1964: 81 också bör kunna biträda vid hjälpverksamhet i samband med naturkatastrofer, olyckor e. d. Viktigt är också att våra internationella insatser inte splittras.

Svenska röda korset anför:

Då en naturkatastrof inträffar någonstans i världen måste de omedelbara katastroflindrande åtgärderna alltid utföras av det egna landets myndigheter (polis, militär, civilförsvaret m. m.) och frivilliga organisationer (Röda korset m. fl.). Detta faller av sig självt, när hjälp icke kan hinna anlända från andra länder snabbare än landets egna resurser mobiliseras.

Först i andra hand kan utländsk hjälp anlända. Även om man genom katastrofens karaktär (översvämning, jordbävning etc.) kan definiera vissa givna behov bör ändock en samordning ske av hjälpresurserna för att undvika snedvridning av hjälpen, om nu överhuvudtaget hjälp önskas av det katastrofdrabbade landet. Vissa länder, t. ex. Skandinavien och Västeuropa samt USA och Australien, behöver troligen icke internationell hjälp i fredstid, andra länder skulle av prestigehänsyn ej begära sådan. Katastrofhjälp lämnas i huvudsak till Sydeuropa, Asien och Afrika samt Syd- och Mellanamerika.

Det bör beaktas att FN:s generalsekreterare, sedan frågan om internationell katastrofverksamhet i FN:s regi förts på tal (dokument A 5845 den 5/1 1965), har förordat att Rödakorsföreningarnas Förbund, som för närvarande har sig anförtrott den internationella katastrofhjälpen i händelse av katastrof i de 104 länder som är anslutna till förbundet, även i fortsättningen borde vara den verkställande organisationen vid naturkatastrofer, med personell, ekonomisk och materiell hjälp från FN eller dess specialized agencies. Samordningen av hjälpresurserna kommer, därest generalsekreterarens förslag följes, att kunna genomföras på ett än bättre sätt än hittills, då icke enbart de olika nationella rödakorsorganisationernas utan även FN:s resurser i så fall blir samordnade. Genom FN:s tekniska hjälp kommer Röda korsets hjälpverksamhet att kunna utvidgas även till arbetsområden som icke är Röda korsets egentliga, och även omfatta röjningsarbete m. m.

Därest en särskild undsättningskår skulle uppsättas, anser Röda korset att denna endast borde inbegripa ett mindre antal språkkunniga högt kvalifi-

cerade experter på de tekniska områden som har betydelse vid olika slag av naturkatastrofer. Oskolad arbetskraft eller arbetskraft med lägre skolning kan i regel erhållas i katastroflandet. Utgifterna för transport och uppehälle för en större kår skulle dessutom draga oproportionerliga kostnader.

Här må anföras att Kungl. Maj:t, sedan Riksdagen godkänt prop. nr 81/1964, beslutat att bl. a. en teknikergrupp bestående av arbetsledare inom fortifikation m. m. skulle upprättas för att vid behov kunna sättas in vid katastrofer utomlands. Vidare har försvars-medicinska forskningsdelegationen i augusti 1964 beslutat att en studiegrupp skulle bildas för studier av människan i katastrofmiljö. Sedermera har grundats Katastrofmedicinska organisationskommittén som sysslar med dessa frågor.

Inom Kungl. Medicinalstyrelsen finns därjämte en särskild katastrofkommission för behandling av frågan om den slutna vårdens situation vid katastrofer. De förberedelser och studier, som enligt ovan beslutats av Kungl. Maj:t och försvarsmedicinska forskningsdelegationen kan väntas ge förbättrat underlag för utformningen av svensk katastrofhjälp.

Svenska röda korset avstyrker motionerna.

Rädda barnens riksförbund stöder grundtanken i motionerna att en hjälpinsats i händelse av naturkatastrofer bör vara planlagd och förberedd för att kunna utlösas snabbt.

Förbundet tillstyrker motionerna.

Utskottet

I motionsyrkandet hemställs om en utredning av möjligheterna att upprätta en undsättningskår för hjälpinsatser vid naturkatastrofer. Motionärerna synes närmast ha åsyftat hjälpinsatser utomlands.

I det yttrande som Svenska röda korset avgivit över motionerna lämnas uppgifter angående behandlingen inom FN och i Sverige av spörsmål angående internationell katastrofhjälp. Av uppgifterna framgår att FN:s generalsekreterare förordat en fortsättning av det redan etablerade samarbetet mellan Röda korset och FN, vilket innebär bl. a. att Rödakorsföreningarnas förbund erhåller personell, ekonomisk och materiell hjälp från FN och är verkställande organisation för hjälparbetet vid naturkatastrofer i de 104 länder som är anslutna till förbundet. Härigenom kan en effektiv samordning nås av de nationella rödakorsorganisationernas och FN:s resurser för här ifrågavarande ändamål.

Vad gäller verksamheten inom Sverige må framhållas att Kungl. Maj:t beslutat, att en teknikergrupp skall upprättas för att vid behov kunna sättas in vid katastrofer utomlands. Utskottet vill vidare erinra om tillkomsten av katastrofmedicinska organisationskommittén och om den inom medicinalstyrelsen verksamma katastrofkommissionen för behandling av frågor om den slutna vården i katastrofsituationer.

Det synes utskottet som om den uppmärksamhet som nu från FN:s sida

och inom landet ägnas olika spörsmål som aktualiseras vid katastrofsituationer bör leda till att beredskapen för sådana situationer förbättras. Utskottet finner det samtidigt tveksamt om de i motionerna omnämnda åtgärderna är lämpliga från praktiska och ekonomiska synpunkter. Utskottet finner i detta läge icke tillräckliga skäl föreligga för den föreslagna utredningen utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 573 och II: 700 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 22 april 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

HARALD J. SKOGLÖSA

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin, Eric Gustaf Peterson, Hellebladh, Svanström, Hedlund, Axel Kristiansson, Wååg, Torsten Hansson och Blomquist*;

från andra kammaren: herr Skoglösa, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Lundmark, Rimås, Wikner, Hyltander, Nilsson i Agnäs, Johansson i Växjö och Thylén.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.